

ПАРАДИГМАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Мета. Задум статті полягає у всебічному теоретико-прикладному дослідженні адміністративної відповідальності як ключового інституту адміністративного права в умовах його докорінної трансформації, що відбувається в Україні на рубежі минулого та нинішнього сторіч. Акцент зроблено на виявленні внутрішніх суперечностей чинного адміністративно-деліктного законодавства, його невідповідності людиноцентричній моделі публічного управління, нормам міжнародного права. Також, обґрунтовано потребу концептуального оновлення засад реалізації адміністративно-деліктних санкцій з урахуванням конституційних приписів, практики Конституційного Суду України та європейських стандартів належного врядування. **Методи.** Методологічну основу статті становить поєднання загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, що забезпечують комплексний характер дослідження. Діалектичний метод використано для аналізу еволюції наукових уявлень про адміністративну відповідальність і виявлення закономірностей її трансформації. Системно-структурний метод дав змогу визначити місце адміністративної відповідальності у загальній системі адміністративного примусу та відмежувати її від інших примусових заходів. Формально-юридичний і логіко-семантичний методи застосовано для дослідження норм КУпАП, виявлення прогалів і колізій та уточнення змісту ключових правових категорій. Порівняльно-правовий метод використано для співставлення національної моделі адміністративної відповідальності з європейськими підходами, а доктринальний аналіз – для узагальнення позицій провідних вітчизняних учених. **Результати.** Доведено, що чинний інститут адміністративної відповідальності в Україні значною мірою зберігає риси карально-репресивної моделі, сформованої в умовах радянської правової системи, що не відповідає сучасним вимогам правової держави. Встановлено, що відсутність законодавчо закріпленої дефініції адміністративної відповідальності й фрагментарність доктринальних підходів ускладнюють правозастосовну діяльність владних органів і створюють ризики свавільного обмеження прав і свобод особи. Обґрунтовано, що принципи адміністративної відповідальності відіграють не декларативну, а безпосередньо регулятивну роль у механізмі публічно-владного примусу. Особливого значення в цьому контексті набувають засадничі положення, закріплені Законом України «Про адміністративну процедуру», які істотно підвищують стандарти застосування адміністративно-деліктної відповідальності. Доведено доцільність розгляду адміністративної відповідальності як комплексного інституту адміністративного права, що поєднує матеріальні й процесуальні елементи, охоронну, превентивну та примусову функції і реалізується виключно в межах визначеної законом процедури. **Висновки.** Констатовано, що ефективність адміністративної відповідальності як форми публічно-владного примусу можлива лише за умови її доктринального та нормативного переосмислення на засадах верховенства права, індивідуалізації, пропорційності та невідворотності відповідальності. Реалізація положень Закону України «Про адміністративну процедуру» здатна суттєво посилити процесуальні гарантії захисту прав особи, обмежити дискрецію владних суб'єктів і наблизити національну модель адміністративної відповідальності до європейських стандартів.

Ключові слова: адміністративно-деліктний вплив, адміністративний орган, заходи примусу, принципи, процедура, проступок, стягнення.

Габуда Андрій,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького ЗВО «Університет Короля Данила»
orcid.org/0000-0001-9546-2790
habuda.s.andriy@ukd.edu.ua*

Мельникович Михайло,

*доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького, керівник відділу івет-менеджменту – заступник декана факультету суспільних і прикладних наук ЗВО «Університет Короля Данила»
orcid.org/0000-0002-5636-7595*

1. Вступ

Трансформаційні процеси межі ХХ–ХХІ століть детермінували зміну концепції вітчизняного адміністративного права, зумовивши його поступовий перехід від авторитарно-централізованої моделі до людино-центричного формату. Сучасна правова наука характеризується докорінним переосмисленням ролі адміністративно-правового регулювання. На доктринальному рівні механізм такого впорядкування екстраполюється за межі суто інструментального забезпечення функціонування державного апарату, набуваючи ознак дієвого механізму гарантування, реалізації та деліктного захисту прав і свобод особи. У цьому контексті інститут публічно-владного примусу, що реалізується адміністративними органами, потребує ревізії з позицій збалансування інтересів держави та забезпечення правомірного статусу особи у відносинах із суб'єктами владних повноважень.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному переосмисленні адміністративної відповідальності як інституційно оформленої моделі публічно-владного примусу в умовах змін адміністративного права України. На відміну від усталених доктринальних підходів, цей вид відповідальності розглядається як багатовимірний правовий інститут, що поєднує матеріальні й процесуальні складові, охоронну, превентивну та примусову функції і реалізується у владно-регулятивних правовідносинах. Обґрунтовано, що принципи адміністративної відповідальності мають не лише ідейно-декларативне, а й безпосередньо регулятивне значення. Вперше, у такому контексті, проаналізовано вплив принципів, закріплених Законом України «Про адміністративну процедуру», на трансформацію механізму адміністративно-деліктного впливу. Запропоновано авторське визначення адміністративної відповідальності.

Метою роботи є теоретико-правове обґрунтування сутності адміністративної відповідальності як форми публічно-владного примусу у діяльності органів влади та визначення напрямів її концептуального оновлення в умовах людино-центричної моделі

адміністративного права. Досягнення поставленої мети передбачає з'ясування еволюції наукових підходів до розуміння адміністративної відповідальності, аналіз її співвідношення з адміністративним примусом, виявлення системних недоліків чинного адміністративно-деліктного законодавства, а також оцінку відповідності існуючої практики застосування заходів адміністративно-юрисдикційного реагування конституційним засадам, принципам верховенства права та стандартам належного врядування.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загально-наукових і спеціально-юридичних методів, застосування яких зумовлене складністю та багатоаспектністю досліджуваного явища. За допомогою діалектичного методу проаналізовано генезис і трансформацію доктринальних підходів до адміністративної відповідальності; системно-структурного – визначено її місце у системі адміністративного примусу та відмежовано від суміжних примусових заходів; формально-юридичного і логіко-семантичного – проведено аналіз норм КУпАП, Закону України «Про адміністративну процедуру» та рішень Конституційного Суду України з метою виявлення колізій, прогалин і уточнення змісту ключових правових категорій; доктринального – узагальнено наукові позиції вітчизняних учених.

2. Концептуальні засади оновлення деліктної дефініції

Одним із ключових механізмів забезпечення дотримання чинного законодавства є юридична відповідальність, яка застосовується до осіб, що порушують нормативні приписи. Такий підхід є логічним і виправданим, адже навіть при існуванні суспільно визнаних стандартів поведінки завжди є ризик, що певні суб'єкти не дотримуватимуться встановлених норм. Для забезпечення виконання вимог законодавства використовуються два основних підходи: заохочення та примус (Марущак, 2025). У системі засобів публічно-владного примусу, що складають арсенал повноважень органів публічного управління, чільне місце посідає адміністративна відповідальність, як дієвий юрисдикційний засіб реагування на порушення правових норм.

Генезис наукового розуміння адміністративної відповідальності в Україні тісно пов'язаний із реалізацією положень ст. 3 Конституції України, яка проголошує людину, її життя, здоров'я, честь і гідність найвищою соціальною цінністю. Забезпечення цієї засади потребує не лише механізмів реалізації прав, а й ефективної системи їх захисту, ключовим елементом якої виступає юридична відповідальність, зокрема – адміністративна. І хоча, інститут притягнення до відповідальності у сфері адміністративного права традиційно посідає одне з центральних місць у його системі, він до нині залишається однією з найбільш дискусійних і теоретично неуніфікованих категорій.

Ситуація ускладнюється і тим, що чинне законодавство України фактично уникає нормативного визначення поняття «адміністративна відповідальність». Аналіз положень КУпАП свідчить, що законодавець розкриває її опосередковано – через дефініцію адміністративного правопорушення

(ст. 9 КУпАП) та вказівку на адміністративне стягнення як її міру (ст. 23 КУпАП) (Кодекс України про адміністративні правопорушення, 1984). Такий підхід зумовлює нормативну фрагментарність та створює передумови для неоднозначного тлумачення адміністративної відповідальності як у теорії, так і в практиці правозастосування.

Найбільш поширеним у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині є підхід, відповідно до якого адміністративна відповідальність розглядається як різновид юридичної відповідальності. У межах цього підходу В. Б. Авер'янов (2005) визначає її як сукупність адміністративних правовідносин, що виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами до осіб, які вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права санкцій у формі адміністративних стягнень. Аналогічної позиції дотримується С. Г. Стеценко (2007).

Попри концептуальну логічність, зазначений підхід має очевидне обмеження, оскільки фактично отожднює адміністративну відповідальність із її зовнішнім проявом – санкцією, залишаючи поза увагою процедурний, примусовий та функціональний виміри цього інституту.

Прагнення подолати таке звужене бачення зумовило появу більш комплексних тлумачень. Так, Т. О. Коломoeць (2007) розглядає адміністративну відповідальність як специфічну форму негативного реагування держави на адміністративні проступки, у межах якої правопорушник зобов'язаний дати відповідь перед уповноваженим органом та зазнати адміністративних стягнень у встановлених законом формах і порядку. Водночас і цей підхід, попри ширший зміст, зосереджується переважно на карально-ретроспективному аспекті відповідальності.

Самостійну групу становлять наукові позиції, у яких адміністративна відповідальність тлумачиться передусім як форма державного примусу та акцентується увага на превентивному та охоронному потенціалі адміністративної відповідальності (Гриценко, 2008).

Разом із тим, абсолютизація примусового елементу адміністративної відповідальності призводить до її фактичного отожднення з адміністративним примусом загалом, що методологічно ускладнює розмежування заходів відповідальності з іншими примусовими заходами адміністративного впливу.

У цьому контексті слушною є позиція В. Г. Загуменника (2008), який визначає адміністративну відповідальність через встановлення обмежень особистих і майнових благ за вчинення адміністративних правопорушень. Проте й такий підхід не дозволяє повною мірою розкрити її інституційну та процесуальну природу.

Окремої уваги заслуговує сучасний (новітній) підхід, який слід підтримати і відповідно до якого обґрунтовується доцільність нормативного закріплення дефініції адміністративної відповідальності. Так, у своєму дисертаційному дослідженні, О. В. Панасюк (2021) запропоновано визначити адміністративну

відповідальність як *особливий вид юридичної відповідальності*, що полягає у застосуванні до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (проступки), адміністративних стягнень (санкцій), які тягнуть для таких осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру та накладаються уповноваженими органами або посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного права.

Загалом запропоноване визначення відображає усталені у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині підходи до розуміння адміністративної відповідальності та має безперечну наукову цінність, зокрема в частині акцентування на її санкційному характері, процедурній зумовленості та зв'язку з адміністративним правопорушенням. Водночас окремі положення цієї дефініції потребують уточнення та подальшого теоретичного осмислення.

Насамперед викликає дискусію використання категорії «особливий вид юридичної відповідальності». Така характеристика, з одного боку, покликана підкреслити специфіку адміністративної відповідальності, однак, з іншого – не розкриває критеріїв цієї «особливості» та фактично не відмежовує її від інших видів юридичної відповідальності. За відсутності чіткого наукового наповнення ця ознака має радше декларативний характер і не сприяє підвищенню визначеності правового регулювання.

Крім того, у запропонованому визначенні, адміністративна відповідальність фактично зводиться до застосування адміністративних стягнень до осіб, які вчинили адміністративні проступки, що відображає класичний, але вже недостатній для сучасних умов підхід. Зокрема, у дефініції не враховано юридичних осіб як самостійних суб'єктів адміністративної відповідальності, попри те, що чинне законодавство та правозастосовна практика дедалі ширше визнають можливість притягнення їх до адміністративно-деліктної відповідальності. Така обставина істотно обмежує універсальність запропонованого визначення та знижує його прикладний потенціал.

З урахуванням наведеного, відповідальність у сфері адміністративно-правових відносин доцільно розглядати не ізольовано, а як комплексний інститут адміністративного права, що поєднує матеріальні та процесуальні елементи, примусовий характер, охоронну і превентивну спрямованість та реалізується в межах владно-регулятивних зв'язків.

Узагальнюючи доктринальні підходи та беручи за основу поняття сформульоване М. І. Пелех (2021), адміністративну відповідальність слід визначити як вид юридичної відповідальності, який реалізується уповноваженими органами публічної влади шляхом застосування до деліктоздатних фізичних та юридичних осіб за вчинення адміністративного проступку встановлених законом адміністративних стягнень і заходів впливу, є державним осудом вчиненого діяння та зумовлює для винної особи несприятливі наслідки особистого чи майнового характеру.

3. Адміністративна відповідальність як форма державного примусу

Феномен правової дійсності – адміністративна відповідальність, сучасною адміністративно-правовою доктриною послідовно розглядається не лише як різновид юридичної відповідальності, а й як особлива форма реалізації адміністративного примусу, що застосовується державою з метою забезпечення правопорядку та виконання правових норм.

Так, у науковій літературі обґрунтовується позиція, відповідно до якої адміністративна відповідальність полягає у реалізації уповноваженими посадовими особами держави права накладення адміністративних стягнень, які за своєю правовою природою є різновидом адміністративного примусу. Саме в такому значенні вона розглядається як інституційно оформлений засіб державного впливу на правопорушників у сфері публічного управління (Галуцько, Діхтієвський, Кузьменко, Стеценко та ін., 2018).

Подібний підхід підтримується й у працях, у яких адміністративна відповідальність прямо визначається як різновид державного примусу та його вагома складова, що існує поряд з іншими формами примусу – дисциплінарним, цивільно-правовим і кримінально-правовим. У цьому сенсі адміністративна відповідальність розглядається як інструмент забезпечення виконання правових норм та стабільності правопорядку (Добрянська, 2024).

Аналізуючи адміністративну відповідальність як засіб державно-правового впливу, дослідники звертають увагу і на те, що її застосування завжди має нормативне підґрунтя, здійснюється у суворо визначеному процесуальному порядку, пов'язане з настанням для правопорушника обтяжливих майнових, особистих чи інших наслідків та реалізується компетентними посадовими особами. При цьому до порушника можуть застосовуватися не лише адміністративні санкції, а й інші заходи карально-виховного впливу (Гуржій, 2023).

У цьому контексті обґрунтованою є думка, згідно з якою адміністративну відповідальність слід розглядати як реакцію держави на шкоду, завдану адміністративним правопорушенням, та як форму офіційної державно-правової оцінки протиправної поведінки, що охороняється адміністративно-правовою санкцією (Панасюк, 2021). Такий підхід дозволяє розкрити зміст адміністративної відповідальності не лише у ретроспективному, а й у функціональному вимірі.

Разом із тим, адміністративна відповідальність не може бути ототожнена з адміністративним примусом загалом. Як слушно зазначає І. А. Городецька (2011), поняття адміністративного примусу є значно ширшим, ніж поняття адміністративної відповідальності. Заходи адміністративного примусу встановлюються, змінюються та скасовуються актами управління, застосовуються широким колом суб'єктів і використовуються на різних стадіях протидії правопорушенням. Натомість заходи адміністративної відповідальності застосовуються виключно до осіб, які вже вчинили

адміністративне правопорушення, і полягають у накладенні передбачених законом адміністративних стягнень.

Таким чином, застосування заходів адміністративної відповідальності як заходів адміністративного примусу слід розглядати як завершальний етап владно-примусової діяльності держави щодо правопорушника. Саме на цій стадії відбувається індивідуалізація відповідальності, офіційна оцінка вини та покладення на особу обмежень особистого або майнового характеру з метою досягнення соціально корисних результатів (Пелех, 2021).

Отже, адміністративна відповідальність виступає інституційно впорядкованою моделлю адміністративного примусу, що застосовується на підставі закону, у встановленому процесуальному порядку та спрямована на охорону публічних інтересів, запобігання правопорушенням і забезпечення правопорядку. Саме таке розуміння створює теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу особливостей реалізації адміністративної відповідальності у практичній діяльності органів публічної влади.

4. Принципи реалізації адміністративного примусу

Як форма публічно-владного примусу, адміністративна відповідальність не може бути зведена виключно до механічного застосування санкцій за адміністративні проступки. Її сутність розкривається через систему фундаментальних засад (принципів), які формують ідейно-правовий каркас допустимого втручання держави у сферу прав і свобод особи. Саме принципи визначають межі, спрямованість і легітимність адміністративної відповідальності як різновиду державного примусу, відмежовуючи її від свавільного владного впливу.

Базовим принципом досліджуваної форми публічно-владного примусу традиційно визнається принцип законності. Його нормативне закріплення міститься, зокрема, у статті 7 КУпАП, відповідно до якої ніхто не може бути підданий заходам адміністративного впливу інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом, а застосування таких заходів здійснюється виключно в межах компетенції уповноважених органів і посадових осіб. Таким чином, законність виступає не лише формальною вимогою, а ключовим обмежувачем публічно-владного примусу у сфері адміністративної відповідальності, покликаним гарантувати передбачуваність та правову визначеність державного втручання.

У доктрині адміністративного права принципи адміністративної відповідальності розглядаються значно ширше. Так, О. М. Соловійова (2022) до основних засад адміністративної відповідальності відносить верховенство права, законність, доцільність, обґрунтованість, невідворотність, своєчасність, справедливість, гуманізм, індивідуалізацію покарання, відповідність провини та покарання тощо. Сукупність цих принципів відображає розуміння адміністративної відповідальності не лише як карального інструмента, а як правового засобу впливу, спрямованого на досягнення балансу між публічними інтересами та правами особи.

Подібного підходу дотримується і Ю. В. Кононенко (2013), який визначає принципи адміністративної відповідальності як основоположні ідеї, закріплені нормами адміністративного права, що відображають сутність, призначення та зміст адміністративно-правової відповідальності, а також закономірності її розвитку.

У літературі зустрічаються й інші підходи до розуміння видів принципів адміністративної відповідальності. Так, О. В. Панасюк (2021) відносить до основних принципів адміністративної відповідальності наступні положення: верховенство права; законність; відповідальність лише за вчинення протиправного діяння; обґрунтованість, тобто відповідальність лише за наявності відповідно визначених нормативно-правовими актами підстав; невідворотність відповідальності; індивідуалізацію відповідальності; гуманізм; відкритість та прозорість; презумпцію невинуватості. Зазначені принципи формують нормативну «матрицю» адміністративної відповідальності як інституту адміністративного права та визначають допустимі межі застосування публічно-владного примусу.

Особливе значення у цьому контексті має принцип індивідуалізації адміністративної відповідальності, який вимагає відповідності між видом і мірою адміністративного стягнення та характером і ступенем суспільної шкідливості вчиненого проступку. Конституційне закріплення цього принципу у ч. 2 ст. 61 Конституції України поширюється і на адміністративну відповідальність, що підтверджує її персоніфікований характер.

Однак, втілення цього принципу на практиці не завжди є можливим через вади законодавчих приписів. Зокрема, у ст. 33 КУпАП вказано, що при накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, крім випадків накладення стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Вказавши на винятки, сама норма створює перешкоди у застосуванні принципу індивідуалізації відповідальності при вчиненні певної категорії правопорушень.

Також, О. В. Панасюк (2021), посилаючись на рішення Конституційного Суду України від 22 грудня 2010 р., вказує на неконституційність положень статей 14-1 та 14-2 КУпАП, які допускають притягнення до адміністративної відповідальності власників транспортних засобів. Такий підхід, зауважує дослідниця, суперечить принципам індивідуалізації відповідальності та презумпції невинуватості, оскільки фактично переносить тягар доведення з органу влади на особу, що є проявом так званого «об'єктивного звинувачення», неприйняттого для сучасної правової системи.

Особливої уваги потребує принцип невідворотності адміністративної відповідальності, який у вітчизняних умовах залишається одним із найбільш

декларативних. У науковому та політичному дискурсі доволі часто акцент робиться на необхідності посилення санкцій, криміналізації окремих адміністративних проступків або «жорсткішого» реагування держави на правопорушення. Однак така риторика здебільшого підмінє сутність проблеми й зводить її до формального нарощування карального потенціалу права.

Насправді ключовим дефіцитом української системи адміністративно-деліктного впливу є не м'якість стягнень, а фактична неспроможність забезпечити їх неминучість. За умов поширеної корупції, низького рівня правосвідомості та відсутності цілісної державної політики правового виховання, принцип невідворотності відповідальності втрачає регулятивне значення й перетворюється на формальну декларацію. У таких обставинах посилення санкцій не лише не підвищує ефективності правового впливу, а й поглиблює розрив між нормативно задекларованими цілями адміністративної відповідальності та реальною практикою її застосування.

Нову еру в системній модернізації інституту адміністративної відповідальності відкриває Закон України «Про адміністративну процедуру» № 2073-IX від 17 лютого 2022 року (Закон № 2073-IX, 2023), приписи якого поширюються і на процедуру притягнення до адміністративної відповідальності у частині, що не врегульована спеціальним адміністративно-деліктним законодавством. Положення цього акта стають наріжним каменем у сучасному переосмисленні засад адміністративної відповідальності. Запроваджені вказаним Законом принципи спрямовані на подолання формалізованого та репресивного підходу до адміністративної відповідальності, обмеження дискреції уповноважених органів і посилення процесуальних гарантій захисту прав особи, що наближає національну модель адміністративної відповідальності до європейських стандартів належного врядування.

У такому контексті принципи адміністративної відповідальності набувають не лише декларативного, а й безпосередньо регулятивного та оціночного значення, оскільки саме вони визначають допустимі межі публічно-владного примусу, зміст і спрямованість дискреційних повноважень владних органів та стандарти доведення вини особи.

5. Висновки

Інститут адміністративної відповідальності в Україні перебуває у стані глибокої невідповідності між задекларованою гуманістичною моделлю адміністративного права та фактичною практикою застосування адміністративно-деліктних норм. Чинна архітектура адміністративно-юрисдикційного реагування все ще демонструє тяглість поліцейсько-охоронної парадигми минулого, що проявляється у пріоритеті каральних функцій над правозахисними. Такий підхід не узгоджується із засадами верховенства права, правової визначеності та пропорційності втручання держави у сферу прав і свобод особи.

Підвищення ефективності адміністративної відповідальності не може досягатися шляхом механічного посилення санкцій або розширення каральних підстав. Пріоритетним напрямом реформування має стати забезпечення реальної невідворотності відповідальності за умов суворого дотримання процесуальних гарантій, чіткого розмежування повноважень суб'єктів адміністративної юрисдикції та посилення судового контролю за діяльністю органів публічної адміністрації. Вагоме регулятивне значення для реалізації інституту адміністративної деліктності мають принципи відповідальності, як нормативні обмежувачі дискреції владних органів.

Подальшого наукового осмислення потребують питання нормативного закріплення системи принципів адміністративної відповідальності у новому кодифікованому акті, удосконалення механізмів індивідуалізації стягнень, співвідношення автоматизованих форм фіксації правопорушень із презумпцією невинуватості, а також визначення оптимальної моделі інтеграції положень Закону України «Про адміністративну процедуру» у сферу адміністративно-деліктного провадження.

Список використаних джерел:

1. Марущак О. А. Відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 217–221.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 21.01.2026).
3. Адміністративне право України. Академічний курс. Підручник: У 2 т.: / Том 1. Загальна частина / заг. ред. В. Б. Авер'янов. Київ, 2005. 584 с.
4. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. 624 с.
5. Коломоєць Т. В. Неповнолітній як суб'єкт адміністративної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 20 с.
6. Гриценко І. Б. Формування наукових поглядів щодо інституту адміністративної відповідальності. *Вісник Національної академії прокуратури України* : наукове фахове видання. 2008. № 1. С. 45–50.
7. Загуменник В. Адміністративна відповідальність: проблеми та шляхи їх подолання. *Вісник прокуратури*. 2008. № 2. С. 70–77.
8. Панасюк О. В. Адміністративно-деліктне право України: теоретичні питання розвитку та реформування : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 535 с.
9. Пелех М. І. Адміністративно-правові засади здійснення адміністративного примусу органами національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 229 с.
10. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін. Херсон : ОЛДІ- ПЛЮС, 2018. 446 с.
11. Добрянська Н. В. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності та елемент державного примусу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2024. № 2. С. 30–35.
12. Гуржій Т. О., Мушенко В. В., Гуржій А. В., Ситніченко О. М. Адміністративна відповідальність у системі забезпечення державою захисту права інтелектуальної

власності особи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Випуск 79: частина 2. С. 49–54.

13. Городецька І. А. Адміністративне право України. Заг. частина : навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 192 с.

14. Соловійова О. М. Принципи адміністративної відповідальності та проблеми їх практичної реалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 358–366.

15. Кононенко Ю. В. Засади адміністративної відповідальності за порушення права на справедливий судовий розгляд в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 3. С. 82–86.

16. Про адміністративну процедуру : Закон України від 1702.2022 р. № 2073-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 15. Ст. 50.

References:

1. Marushchak, O. A. (2025). Vidpovidalnist platnykiv podatkov za porushennia podatkovoho zakonodavstva [Liability of taxpayers for violations of tax legislation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 1, 217–221 [in Ukrainian].

2. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses]. (1984). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR*, Appendix to no. 51, art. 1122. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

3. Averianov, V. B. (2005). Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs. Tom 1. Zahalna chastyna [Administrative law of Ukraine. Academic course. Vol. 1. General part]. Kyiv, 584 p. [in Ukrainian].

4. Stetsenko S. H. (2007). Administratyvne pravo Ukrainy : navch. posib. [Administrative law of Ukraine]. Kyiv: Atika. 624 p. [in Ukrainian].

5. Kolomoiets, T. V. (2007). Nepovnolitnii yak subiekt administratyvnoi vidpovidalnosti [Minor as a subject of administrative liability]. *Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

6. Hrytsenko, I. B. (2008). Formuvannia naukovykh pohliadiv shchodo instytutu administratyvnoi vidpovidalnosti [Formation of scientific views on the institute of administrative liability]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 1, pp. 45–50 [in Ukrainian].

7. Zahumennyk, V. (2008). Administratyvna vidpovidalnist: problemy ta shliakhy yikh podolannia [Administrative liability: problems and ways to overcome them]. *Visnyk prokuratury*, 2, pp. 70-77 [in Ukrainian].

8. Panasiuk, O. V. (2021). Administratyvno-deliktnie pravo Ukrainy: teoretychni pytannia rozvytku ta reformuvannia [Administrative tort law of Ukraine: theoretical issues of development and reforming] (Doctoral dissertation). Kyiv, 535 [in Ukrainian].

9. Pelekh, M. I. (2021). Administratyvno-pravovi zasady zdiisnennia administratyvnoho prymusu orhanamy Natsionalnoi politsii Ukrainy [Administrative and legal foundations of administrative coercion by the National Police of Ukraine] (PhD thesis). Kyiv, 229 [in Ukrainian].

10. Halunko, V., Dikhtievskiyi, P., Kuzmenko, O., & Stetsenko, S. et al. (2018). Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyi kurs [Administrative law of Ukraine. Complete course]. Kherson: OLDI-PLIUS, 446 [in Ukrainian].

11. Dobrianska, N. V. (2024). Administratyvna vidpovidalnist yak vyd yurydychnoi vidpovidalnosti ta element derzhavnoho prymusu [Administrative liability as a type of legal liability and an element of state coercion]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia yurydychna*, 2, pp. 30–35 [in Ukrainian].

12. Hurzhii, T. O., Mushenok, V. V., Hurzhii, A. V., & Sytnichenko, O. M. (2023). Administratyvna vidpovidalnist u systemi zabezpechennia derzhavoiu zakhystu prava

intelektualnoi vlasnosti osoby [Administrative liability in the system of state protection of intellectual property rights]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*, Issue 79 (2), pp. 49–54 [in Ukrainian].

13. Horodetska, I. A. (2011). *Administratyvne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna* [Administrative law of Ukraine. General part]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 192 [in Ukrainian].

14. Soloviova, O. M. (2022). *Pryntsypy administratyvnoi vidpovidalnosti ta problemy yikh praktychnoi realizatsii* [Principles of administrative liability and problems of their practical implementation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 9, pp. 358-366 [in Ukrainian].

15. Kononenko, Yu. V. (2013). *Zasady administratyvnoi vidpovidalnosti za porushennia prava na spravedlyvyi sudovy rozghliad v Ukraini* [Principles of administrative liability for violation of the right to a fair trial in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3, pp. 82-86 [in Ukrainian].

16. *Zakon Ukrainy “Pro administratyvnu protseduru” vid 17 liutoho 2022 r. No. 2073-IX* [Law of Ukraine “On Administrative Procedure”]. (2023). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 15, art. 50 [in Ukrainian].

PARADIGMATIC TRANSFORMATION OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY IN UKRAINE

Andriy Habuda,

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Law named after Academician
of the Ukrainian Academy of Sciences Fr. Ivan Lutsko
King Danylo University
orcid.org/0000-0001-9546-2790
habuda.s.andriy@ukd.edu.ua*

Mykhailo Melnykovych,

*Doctor of Philosophy in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Law named after Academician
of the Ukrainian Academy of Sciences Fr. Ivan Lutsko,
Head of the Department of IVET Management – Deputy Dean of the Faculty
of Social and Applied Sciences
King Danylo University
orcid.org/0000-0002-5636-7595*

Purpose. *The purpose of this article is to conduct a comprehensive theoretical and applied study of administrative responsibility as a key institution of administrative law in the context of its radical transformation, which is taking place in Ukraine at the turn of the last and current centuries. The emphasis is on identifying the internal contradictions in the current administrative tort legislation, its inconsistency with the human-centered model of public administration, and its inconsistency with international law. Also, the need for a conceptual update of the principles of implementation of administrative tort sanctions is justified, taking into account constitutional provisions, the practice of the Constitutional Court of Ukraine, and European standards of good governance.*

Methods. *The methodological basis of the article is a combination of general scientific and*

special legal methods of cognition, which ensure the comprehensive nature of the study. The dialectical method is used to analyze the evolution of scientific ideas about administrative liability and to identify the patterns of its transformation. The systemic-structural method enabled the determination of the place of administrative liability within the general system of administrative coercion and its distinction from other coercive measures. Formal-legal and logical-semantic methods were used to study the Code of Administrative Offenses, identify gaps and conflicts, and clarify the content of key legal categories. The comparative legal method was used to compare the national model of administrative liability with European approaches, and doctrinal analysis was used to summarize the positions of leading domestic scholars.

Results. *It has been proven that the current institution of administrative liability in Ukraine largely retains the features of a punitive, repressive model inherited from the Soviet legal system, which does not meet the modern requirements of a state governed by the rule of law. It has been established that the absence of a legally defined definition of administrative liability and the fragmentary nature of doctrinal approaches complicate government bodies' law enforcement activities and create risks of arbitrary restrictions on individual rights and freedoms. It is argued that the principles of administrative liability play not a declarative but a directly regulatory role in the mechanism of public coercion. Of particular importance in this context are the fundamental provisions enshrined in the Law of Ukraine "On Administrative Procedure," which significantly raise the standards for the application of administrative tort liability. The expediency of considering administrative liability as a comprehensive institution of administrative law, combining substantive and procedural elements, protective, preventive, and coercive functions, and implemented exclusively within the limits of the procedure defined by law, has been proven.*

Conclusions. *It has been established that the effectiveness of administrative liability as a form of public coercion is possible only on condition of its doctrinal and normative rethinking on the basis of the supremacy of law, individualization, proportionality, and inevitability of liability. The implementation of the provisions of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" can significantly strengthen procedural guarantees for the protection of individual rights, limit the authorities' discretion, and bring the national model of administrative liability closer to European standards.*

Key words: administrative tort, administrative body, coercive measures, principles, procedure, offense, penalty.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026